

Lapin alueelliset kehitysnäkymät

Kevät 2022

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	176 494	176 665	180 207	-0,1 %	-2,1 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	8 882	11 322	12 367	-21.6 %	-28,2 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	918	1 290	1 368	-28.8 %	-32,9 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	2 847	2 713	3 784	4.9 %	-24,8 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	11 %	14 %	15 %	-3,0 %-yks.	-4,0 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	5 321	2 261	2 385	135.3 %	123,1 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Lapin elinkeinoelämä vahvistaa rooliaan vihreän siirtymän mahdollistajana. Lapin elinkeinoelämän uusi visio on olla pohjoisen Euroopan solmukohta, joka yhdistää luonnon kestäväen käytön vastuulliseen kasvuun. Tämä näkyy konkreettisesti maakunnan näkymissä. Lapin mineraalit ja bioraaka-aineet ovat keskeisessä roolissa vihreän sähköistyvän yhteiskunnan toteuttamisessa ja huoltovarmuuden kannalta. Kasvua haetaan vahvistamalla perinteisten ja uusien toimialojen toimintamahdollisuuksia. Elinkeinoelämän tukijalat, kaivannais- ja metalliteollisuus, matkailu sekä metsät, luovat pohjan laajalle investointipotentiaalille.

Lapin yritykset haluavat kasvaa myös kansainvälisillä markkinoilla. Lapin tavoitteena on kehittyä entistä vahvemaksi logistiseksi solmukohdaksi, jossa pohjoisen ja kansainvälisten markkinoiden toimijat kohtaavat. Lapin keskeinen sijainti osana pohjoista Eurooppaa tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden osallistua Pohjois-Ruotsin ja Pohjois-Norjan investointeihin. Menestys vaatii tehokkaiden kansainvälisten logististen yhteyksien kehittämistä eri puolelle Lappia ja Lapin sisällä. Suomen ja Ruotsin rautatieverkot yhdistävään

radan sähköistäminen on saanut EU-rahaa vajaat 15 miljoonaa euroa. Enontekiö suunnittelee Lapin ja Pohjoiskalotin sisäisten lentojen aloittamista syksyllä Rovaniemelle ja Tromssaan. Tulevaisuudessa reittejä voitaisiin avata lisää ja liikennöidä sähkölentokoneilla.

Voimakkaat murrokset muokkaavat Lapin toimintakenttää. Rakennemuutokset, edelleen jatkuva koronapandemia sekä Ukrainan sodan myötä asetetut Venäjä-pakotteet haastavat vanhoja toimintatapoja ja toimijoita uusiin ratkaisuihin. Useat samanaikaiset poikkeus-tilat heikentävät ennustettavuutta voimakkaasti. Keskeiset alueelliset toimijat ovat tunnistanee yhteistyössä valtakunnallisten tahojen kanssa tarpeita lähteä hakemaan ratkaisuja Lapin elinvoimaisuuden monipuolistamiseksi.

Venäjä-pakotteiden vaikutukset tulevat näkymään kuukausien ja vuosien ajan Lapin elinkeinoelämässä ja ohjelmatyössä. Tällä hetkellä merkittävimpiä vaikutuksia on raaka-ainesten (metallit, öljy, lannoitteet, puu ja komponentit) hintojen nousu, joka heijastuu laajasti eri toimialoille. Pitkien etäisyyksien Lapissa polttoainekustannusten nousu heijastuu vahvasti yritystoimintaan ja lappilaisten arkeen. Hankeyhteistyö Venäjän kanssa ja uuden Kolarctic-ohjelman valmistelu on jäädytetty.

Joka toinen vuosi julkaistava Lapin Kauppakamarin selvitys pohjoisen investointipotentiaalista kokoaa Suomen, Ruotsin ja Norjan pohjoisosien sekä Venäjän lähialueen suunniteltuja investointeja pääosin vuoteen 2030 saakka. Pohjoismaiden investointien kokonaissumma ylittää 160 miljardiin euroon. Lapin investointipotentiaali on selvityksen mukaan 17,9 miljardia euroa, josta 10,3 miljardia kohdistuu teollisuuteen, 3,9 miljardia energiasektorille ja 1,4 miljardia euroa matkailuun.

Toimiva ja hyväkuntoinen tieverkko on edellytys talouden kasvulle, ja tällä hetkellä Lapin tiet ovat välttävissä kunnossa. Kelirikosta on jälleen odotettavissa vaikeaa Lapin tiestöllä. Kelirikkokausi alkaa yleensä huhtikuun puolivälissä ja kestää sääoloista riippuen jopa kesäkuun lopulle. Alueellisina investointeina toteutetaan yksittäisiä tienparannus- ja siltojen uusimishankkeita. Tieverkon mittavat kehityshankkeet määritellään valtion talousarviossa, ja näitä ei Lapissa ole tällä hetkellä käynnissä. Infra-hankkeita on toteutuksessa tai vahvistettu hieman yli 800 miljoonalla eurolla ja suunnitelmissa vajaalla 1,3 miljardilla eurolla. Lapissa tehdään maailmanluokan tutkimus- ja testaustoimintaa tieliikenteen, ajoneuvojen ja liikenneinfrastruktuurin kehittämiseksi yksityisellä rahalla.

Kansainväliselle liikenteelle tärkeitä ovat Lapin 14 rajanylityspaikka ja niille johtavat tieosuudet. Raskasta liikennettä kulkee erityisesti Norjan raja-asemien kautta koko Suomeen. Tornio-Haaparanta on yksi koko Skandinavian vilkkaimmista maarajanylityspaikoista. Pandemia aiheutti eniten vaikeuksia ja taloudellisia tappioita raja-alueen toimijoille. Tilanne on selvästi helpottunut ja kanssakäyminen on lisääntynyt, mutta pandemiaa edeltävään tilanteeseen ei ole vielä päästy.

Kahden viime vuoden väestökehityksen kuva on ollut Lapissa aiempia vuosia myönteisempi. Väestön väheneminen on hidastunut kokonaisnettomuuton käännyttyä positiiviseksi tilastokeskuksen ennustamaa aiemmin. Maahanmuuton lisäksi myös kuntien välinen nettomuutto oli viime vuonna positiivinen. Rovaniemen seutukunnan lisäksi väestö lisääntyi viime vuonna Tunturi- ja Pohjois-Lapissa, ja väheni eniten Kemi-Tornion seutukunnassa. Luonnollinen väestölisäys on plussalla vain Rovaniemellä. Monipaikkaisuus ja etätöy nähdään Lapin mahdollisuutena. Ulkomaalaisten ja vieraskielisten määrä ja osuus Lapin väestöstä on kasvussa, ja työperäisen maahanmuuton myötä kasvun ennakoidaan nopeutuvan.

Ukrainalaisten maahantulon myötä perustettiin huhtikuun alussa Lapin laajamittaisen maahantulon yhteistyöryhmä, jossa on laaja-alainen toimijoiden edustus. Ryhmän koollekutsujana toimii aluksi ELY-keskus, ja vastuu siirtyy jatkossa maahanmuuttovirastolle. Maahanmuuttoviraston toimeksiannosta SPR Lapin piiri on lisännyt vastaanottokapasiteettia. Rovaniemellä majoituskapasiteettia on lisätty 320:een ja käynnistetty 150-paikkaisen hätämajoitusyksikön toiminta. Kemiin on perustettu 150-paikkainen sivutoimipaikka sekä yksityismajoituksen toimipiste. Kemijärvellä käynnistyy 300-paikkainen toimipiste. Lisäksi Lapin monessa kunnassa asuu ukrainalaisia yksityismajoituksessa.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Vielä alkuvuodesta Lapin pk-yrittäjien suhdannenäkymä oli lähialueita ja koko maan keskitasoa positiivisempi. Suhdannenäkymät ovat positiivisimmat rakentamisessa ja palveluissa. Yritysten liikevaihdon ja kannattavuuden kehitys on jatkunut Lapissa positiivisena. Lähes puolet yrityksistä on kasvuhakuisia. Kolmanneksella yrityksistä omistajavaihdos on ajankohtainen seuraavan viiden vuoden aikana. Lapissa on paljon yrityksiä, jotka arvioivat, että niillä on mahdollisuus vastata rahoittajien asettamiin kestävän kehityksen vaatimuksiin.

Muuttunut maailmantilanne huolettaa ja hämmentää yrityksiä. Venäjä-pakotteiden ja Ukrainan sotatilan vaikutukset elinkeinoelämään ovat toistaiseksi maltillisia. Välittöminä vaikutuksina on tuotu esille joidenkin rakennushankkeiden peruuntumiset, raaka-aineiden saatavuuden vaikeutuminen ja tavaroiden myyntiin ja tehtyihin kauppoihin liittyvät peruutukset sekä logistiikkaaasteet. Yritykset ovat oma-aloitteisesti lopettaneet kauppasuhteita ja yhteistyötä Venäjän kanssa ja lähteneet aktiivisesti etsimään korvaavia markkinoita.

Huolta aiheuttavat välilliset vaikutukset, jotka pidemmällä tähtäimellä voivat heijastua rajusti elinkeinoelämään ja yrityksiin. Näitä ovat mm. energian hinnan nousu, inflaatiokehitys, matkustushalukkuuden aleneminen, energian ja elintarvikkeiden riittävyys, raaka-aineiden ja komponenttien hintojen korotukset sekä saatavuuden vaikeutuminen, toimitusaikojen pidentyminen, lisääntyvät logistiset haasteet sekä lentoliikenteen rajoitusten vaikutukset lentoreitteihin ja vuoroihin. Keskusteltavia teemoja ovat digi- ja

kyberturvallisuus, hybridivaikuttaminen sekä yritysten varautuminen huomioiden erilaiset riskiskenaariot.

Pohjoisen toimintaympäristön mahdollisuudet huomioiden tulevaisuuden näkymät ovat kokonaisuutena edelleen positiiviset. Haasteisiin ja kriisiin sisältyy myös uutta liiketoimintapotentiaalia, johon tulee osata tarttua. Osa yrityksistä reagoi ketterästi ja löytää korvaavia markkinoita sekä liiketoimintamalleja. Epävarmuus tulevaisuudesta yhdessä työvoiman saatavuushaasteen kanssa voi kuitenkin olla jarruttava tekijä yritysten kasvulle ja kehitymiselle. Yrityksillä on lisääntyvää tarvetta saada tilanteeseen liittyvää neuvontaa, sparrausta, konsultointia ja kriisiapua sekä kehittää omaa osaamista ja varautumisen valmiuksia.

Metsäteollisuudessa eletään voimakasta muutosta. Metsä Group -konserniin kuuluva Metsä Fibre rakentaa uutta tehdaskokonaisuutta Kemiin vajaalla kahdella miljardilla eurolla, ja Metsä Forest valmistautuu kumppaneiden ja alihankkijoidensa kanssa rekrytoimaan uutta työvoimaa puunhankintaketjuun noin 1 500 henkilötyövuotta. Tehtaan rakentaminen on kuumimmillaan kuluvan vuoden aikana. Stora Enson lakkautettua Kemin tehtaan, on Veitsiluodon saari jäänyt vajaalle käytölle. Alueella käynnistyi ÄRM-prosessin mukainen kehittämistyö, ja yhtiö palkkasi konsulttiyhtiön hakemaan globaalisti uutta toimijaa. Kiinnostuneita ovat olleet mm. puun jatkojalostuksen, kierrätyksen ja kiertotalouden sekä metallin- ja mineraalijalostuksen toimijat. ÄRM-toimintasuunnitelman mukaisesti tavoitellaan noin tuhannen uuden työpaikan syntymistä alueelle.

Metalliteollisuudessa ja teollisuuspalveluyrityksissä on ollut aktiivinen ja hyvä vuosi. Outokumpu Oyj:n käänne negatiivisesta positiiviseen oli raju. Positiivista kehitystä tuki raaka-aineiden hintakehitys ja hyvä kysyntä maailmanmarkkinoilla. Teollisuuspalveluyrityksillä on ollut kiivaasti töitä kotimaassa tuulivoimarakentamisen, kaivosten ja metsäteollisuuden suurhankkeiden parissa sekä Pohjois-Ruotsin uusien teollisuushankkeiden ja Kiirunan alueen rakentamisessa. Rovaniemellä Norrhydro rakentaa modernia hydraulisynteritehdasta, jonka tavoitteena on kaksinkertaistaa nykyinen tuotanto.

Lapin kaivosten miljardi-investoinnit Sodankylän Kevitsassa sekä Kemin ja Kittilän kaivoksiin ovat päättymässä. Kaivosten kokonaislouhinta pysyi viime vuonna edellisen vuoden tasolla. Globaali taloustilanne ja raaka-ainetarpeet heijastuvat tulevaisuudessa positiivisesti Lapin kaivosteollisuuteen. Yhtiöiden panostukset malminetsintään pysyivät edellisvuoden tasolla noin 50 miljoonassa eurossa. Malminetsintä ja kehittyneet menetelmät edistävät uusien kaivosten käynnistymistä. Arvioiden mukaan suunnitteilla olevista kaivos-hankkeista 1-3 lähtee toteutukseen lähivuosien aikana.

Investointipotentiaaliselvityksen mukaan Lapin teollisuudella on vahvistettuja tai toteutuksessa olevia investointeja noin 3 miljardilla eurolla ja suunnittelussa 7,3 miljardilla. Energiainvestointisuunnitelmia on vajaalla 4 miljardilla. Suuri osa Lapin teollisista

investoinneista liittyy vihreän siirtymän toteuttamiseen. Energiasektorilla on isossa roolissa tuulivoiman rakentaminen ja muihin uusiutuviin polttoaineisiin liittyvät kehittämissuunnitelmat. Vedyllä on olennainen rooli ilmatoratkaisuissa ja sen teknologioilla huima markkinapotentiaali. Kemi-Tornio-alue tarjoaa vetytaloudelle erinomaisen sijainnin, teollisen infrastruktuurin ja perinteen sekä hyvät logistiikkayhteydet.

Raaka-ainepula ja hintojen nousu on kohdattu erityisesti rakentamisessa. Vielä on epäselvää, mitkä vaikutukset kohonneilla hinnoilla on uusien hankkeiden käynnistymiseen, ja miten urakoitsijat ovat saaneet sopimuksia päivitettyä uudelle tasolle. Julkisista rakennushankkeista merkittävin on Lapin keskussairaalan laajennustyömaa, jonka lisäksi on useita kouluhankkeita. Rovaniemellä on suunnitteilla ennätysmäärä kerrostaloasuntoja. Teollisuusrakentaminen on vilkasta Kemi-Tornio-alueella, mutta myös Rovaniemellä teollisuus- ja hallitontteja on varattu vilkkaasti. Matkailurakentaminen on elpynyt ja etenkin loma-asuntojen rakentaminen on vilkasta. Matkailutyöntekijöille rakennetaan asuntoja eri puolilla Lappia. Tehdyn selvityksen mukaan matkailuinvestointeja on käynnissä 130 miljoonalla ja suunnitelmassa noin 1,25 miljardilla. Tuleva kesä näyttää, siirtyykö osa matkailurakentamisesta odottamaan suotuisampia aikoja. Maarakennusalaan liittyvät epävarmuustekijät väistyivät Metsä Fibren investoinnin myötä. Hankkeeseen on kytköksissä useita väyläinfrahankeita. Lisäksi teiden parannuskohteita on eri puolilla Lappia. Suurimpia kohteita ovat Kittilän kaivokselle johtava tie ja Sodankylän Jeesiöjoen sillan uusiminen.

Kuljetusala on nostanut vahvasti esiin polttoaineiden kohonneet hinnat. Tilausajoissa hintoja voidaan nostaa, mutta sopimusliikenteessä osa kuljetuksista ajetaan nyt tappiollisena, koska kompensoinnin voi tehdä vasta viiveellä. Monet yrittäjät ovat tuoneet esiin harkitsevansa yritystoiminnan alasajoa. Polttoaineen hinnannousu iskee jo ennestään koronan vuoksi kärsineeseen liiketoimintaan. Esimerkiksi taksialalla polttoainekustannusten osuus voi olla jopa yli 40 % kustannuksista. Tämä vaikuttaa myös kunnallisiin koulukuljetuksiin ja Kelan korvaamiin taksimatkoihin, jotka ovat kuntalaisten peruspalveluita.

Matkailussa tapahtui selvä käänne korona-ajan notkahduksesta viime syksynä. Kotimainen matkailu on jatkunut vilkkaana ja ulkomaisten matkailijoiden määrässä on päästy jo koronaa edeltävälle tasolle, mutta palautumisessa on ollut alueellisia eroja. Sallan kansallispuiston avaaminen tuo uuden lisän Itä-Lapin luontomatkailuun. Kulunut talvi on osoittanut, että Lapilla on ulkomailla kysyntää. Myös tulevalle talvelle kysyntä on kovaa Euroopassa ja Euroopan ulkopuolelta muun muassa Yhdysvalloista. Matkailuyrityksissä arvioidaan, että tulevaisuus riippuu Euroopan turvallisuus- ja taloustilanteesta Ukrainan sodan sumentaessa näkymää. Riskinä on mahdolliset muutokset matkustushalukkuudessa ja vaikutukset lentoyhteyksiin.

Maatalouden pitkään jatkunut kannattavuuskriisi on syventynyt entisestään Ukrainan sodan aiheuttaman lannoitekaupan pysähtymisen sekä polttoaineiden ja rehujen hintojen

yrkän nousun myötä. Kustannusten nousun takia osa alkutuotantoyrittäjistä joutuu muuttamaan tai supistamaan tuotantoaan tai luopumaan elinkeinotoiminnastaan. Maatilojen määrä jatkaa vähenemistään. Hallituksessa valmisteltava noin 300 miljoonan euron maatalouden huoltovarmuuspaketti sisältää myös toimia, joilla vauhditetaan energiaomavaraisuuden kasvattamista ja siirtymää pois fossiilitaloudesta. Lapissa on joitakin maatiloja siirtymässä kotieläintuotannon ohessa energian tuottajiksi. Kiinnostusta on biokaasutuotannon aloittamiseen. Biokaasutuotannon kannattavuus on suurin tuotantoa jarruttava tekijä.

Maaseutuelinkeinoissa on ollut edelleen varovaisuutta investoinneissa. Maidon sopimustuotanto ja lihantuotannon heikko kannattavuus leikkaavat tulosta. Kansainvälisillä matkailijamäärillä on merkittävä vaikutus majoitustoiminnan lisäksi mm. suoramyyntiin ja luonnontuotteiden kysyntään. Porotalouden kannattavuus on laskenut merkittävästi. Tornionjoen lohisaalis oli kalastuskaudella 2021 toiseksi suurin vuosikymmeniin ja nousulohimäärät ovat lähellä huippuvuosia. Tenon lohikantojen elvyttämiseksi hallituksen lakiesityksessä ehdotetaan lohenkalastuksen kieltämistä Tenojoen vesistöissä myös vuonna 2022, mikä heikentäisi Utsjoen aluetaloutta toisena vuonna peräkkäin. Tervolan Louella Ammattiopisto Lappian, luonnonvarakeskuksen ja yritysten yhteistoiminta laajenee uusien hankkeiden myötä. Ensi syksynä alkaa viljelijöille ja jatkojalostajille hanke, jonka tavoitteena on luomun laajempi käyttöönotto. Luonnonvarakeskuksen hankkeessa on tavoite varmistaa mahdollisuus lähiruoan käyttämiseen ja paikallisten tuottajien pääsy mukaan hankintoihin SOTE-alueella ja kunnissa myös tulevaisuudessa.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Työllisyyden toipuminen koronapandemiaa edeltävään tilanteeseen on ollut Lapissa koko maata hitaampaa. Työllisten määrä ja työllisyysaste jäivät viime vuonna vielä koronapandemiaa edeltävää vuotta 2019 alemmiksi. Ukrainan kriisi ei vielä näy työllisyydessä, mutta on tuonut uuden epävarmuustekijän työllisyyskehitykseen.

Työttömien määrä alittaa vihdoinkin koronapandemiaa edeltävät luvut. Epävirallisen tilan tiedon mukaan huhtikuun alkupuolella työttömiä oli noin 8 300, josta lomautettuja runsas 700. Nuorten osalta pandemiaa edeltävät luvut ovat alittuneet viime kesästä lähtien. Pitkäaikaistyöttömyyden kasvu voimistui koronapandemian aikana. Vaikka pitkäaikaistyöttömyys on viime kuukausina vähentynyt ja myös kasvu vuodentakaiseen verrattuna pienentynyt, työttömistä lähes joka kolmas on ollut työttömänä yli vuoden. Pitkäaikaistyöttömistä lähes joka kolmas on yli 60-vuotias ja yli 60-vuotiaista joka toinen pitkäaikaistyötön, ja pitkäaikaistyöttömien määrän kasvu on kohdistunut tähän iäkkäimpien ikäryhmään.

TE-palveluilla ja koulutuksellisilla keinoilla on tärkeää tukea niiden henkilöiden työllistymistä, jotka eivät vielä ole löytäneet omaa paikkaansa työmarkkinoilta. Lapin

ELY-keskuksen, TE-toimiston ja kuntakokeilun järjestämän markkinavuoropuhelun pohjalta toteutetaan pitkäaikaistyöttömien palveluihin liittyvä innovatiivinen hankintakierros. Sillä haetaan uudenlaisia ratkaisuja pidempään työttömänä olleiden työllistymiseen ja samanaikaisesti tuetaan työvoiman saatavuutta. Osatyökykyisten työllistymistä tuetaan mm. työkykyohjelmarahoituksella työnantajille tarjottavalla valmennuspalvelulla sekä asiakkaiden työkyvyn arvioinneilla.

Helmikuun lopussa Lapin työttömistä 470 oli vieraskielisiä ja 370 ulkomaan kansalaisia. Vieraskielisten aktivointiaste on keskimääräistä selvästi korkeampi, ja palveluilla on keskeinen rooli kotoutumisen ja osaamisen edistämässä. Lappiin on tullut tilapäisen suojelun statuksella sekä vapaaseen liikkuvuuteen perustuen ukrainalaisia. Ukrainalaista kausityövoimaa on ollut yrityksissä verrattain vähän. ELY-keskuksessa ja TE-toimistossa on valmistauduttu laajamittaisen maahantulon mukanaan tuomiin tehtäviin ja työnhakijaksi rekisteröityvien palvelujen järjestämiseen. Alueen oppilaitoksilla on valmiudet tarjota ukrainalaisille koulutusmahdollisuuksia. Yritykset ovat kiinnostuneita ukrainalaisista työvoimana. Ensi vaiheessa on tärkeää kartoittaa Ukrainasta tulleiden osaamis- ja ammattitaito, jotta heille voidaan tarjota Lapissa avoinna olevia työmahdollisuuksia.

Työvoiman kysyntä on Lapissa ennätysellisen vilkasta. Työpaikkoja ilmoitettiin viime vuonna TE-palveluihin yli 37 600 ja tämän vuoden kahtena ensimmäisenä kuukautena jo yli 10 600. Kysynnässä näkyvät vahvimmin rakentamisen sekä palvelu- ja hoiva-alan työvoimatarpeet. Rakentamisen työvoimatarvetta on lisännyt erityisesti Kemin biotuotetehdashanke, jonka rakennustyömaa työllistää vilkkaimmillaan 2 000–3 000 henkilöä. Lapin TE-palvelujen projektitiimi tukee Kemin biotuotetehdashankkeen työvoiman saatavuutta. Tehtaan valmistuttua lisääntyvä puunhankinta tuo metsänhoitoon, puun korjuuseen ja kuljetukseen yli tuhat uutta työpaikkaa. Metsäyhtiö tukee sopimusyrittäjiä henkilöstöky-symyksissä. Myös matkailutyövoiman kysyntä on elpynyt. Henkilöstöpalveluyritysten rooli työvoiman hankintakanavana on kasvanut selvästi, näkyen palvelualan lisäksi yhä enemmän rakentamisen ammateissa.

Teollisuuden työpaikat ovat muutoksessa Kemi-Tornion alueella. Ensin Outokumpu Oyj vähensi 230 työpaikkaa, ja Stora Enson Veitsiluodon tehtaan sulkemisen myötä hävisi 550 työpaikkaa, jonka lisäksi tulivat alihankintaketjujen työpaikkamenetykset. Stora Ensolta työpaikkansa menettäneistä useat ovat jo löytäneet uuden työpaikan tai hakeutuneet koulutukseen. Veitsiluodon tehdasalueelle haettavan uudenlaisen yritystoiminnan tavoitteena on tuhat työpaikkaa.

Työvoiman ikärakenteesta johtuen tulevien vuosien työvoiman kysynnässä näkyy vahvasti työntekijöiden eläköityminen. Esimerkiksi kunta-alan työntekijöistä eläköityy viiden vuoden aikana noin 3 550 ja kymmenen vuoden aikana yli 6 700 työntekijää eli 38 % kunta-alan henkilöstöstä. Eniten eläköityy lähihoitajia, peruskoulun ja lukioden opettajia,

sairaanhoidajia, lastenhoitajia, sosiaalialan ohjaajia ja lastentarhanopettajia. Lisäksi kunta-sektorilla tapahtuu iso muutos ensi vuoden alussa, kun yli 7 600 työntekijää siirtyy hyvinvointialueen palvelukseen.

Pk-yritysten työllistämisedotukset ovat kehittyneet myönteisesti. Alkuvuoden kyselyssä joka viides vastanneista arvioi henkilökunnan määrän kasvavan. Lapin pk-yritykset panostavat henkilöstön osaamisen kehittämiseen ja harkitsevat uuden työvoiman palkkaamista koulutus- tai oppisopimuksen avulla yleisemmin kuin koko maassa. Joka kymmenes hyödyntää ulkomaista työvoimaa. Sekä lomautusten että irtisanomisten tarve on vähentynyt. Ukrainan kriisi loi kuitenkin uuden epävarmuustekijän yritysten työllistämisenäkymiin.

Työvoiman saatavuus on ollut vuosia keskeinen Lapin haaste, jota työvoiman kysynnän kasvu on entisestään lisännyt. Viime vuonna useampi kuin joka toinen työvoimaa hankkineista toimipaikoista ilmoitti kokeneensa rekrytointiongelmia ja joka neljäs jääneensä ilman hakemaansa työvoimaa. Pk-yrityksistä kaksi kolmasosaa kokee osaavan työvoiman saatavuuden esteeksi tai rajoitteeksi yrityksen kasvulle ja kehittymiselle. Työvoiman saatavuushaasteet kohdistuvat yhä useammille aloille ja useampiin ammatteihin yrityksissä ja julkisella sektorilla. Haasteita on erityisesti sosiaali- ja terveysalan sekä opetusalan, matkailun, rakentamisen, teollisuuden ja kuljetusalan ammateissa. Matkailussa haasteita on lisännyt alalla työskennelleiden siirtyminen pandemia-aikana muille aloille tai koulutukseen.

Osaaminen on keskeinen aluekehittämisen ja elinvoiman voimavara, joten alueen koulutustarjonnan merkitys on tärkeä. Monimuoto- ja etäopiskelumahdollisuudet tukevat laajassa Lapin maakunnassa koulutuksen saatavuutta. Osaamisen kehittämisessä korostuu yhä enemmän jatkuva oppiminen ja sen mahdollistaminen työssä oleville. Haasteena on muualta Lappiin opiskelemaan tulevien kiinnittäminen Lapin työmarkkinoille ja toisaalta muualla opiskelleiden saaminen hakeutumaan aiempaa enemmän töihin Lappiin. Rovaniemen koulutuskuntayhtymä REDU:lle myönnetty lupa järjestää englanninkielistä koulutusta matkailualalla sekä ravintola- ja catering-alalla tukee alan työvoimatarpeisiin vastaamista. Työnantajien kanssa toteutettavia rekrytointikoulutuksia on hankittu aiempaa enemmän, mutta myös osaan niistä on ollut ongelmia saada hakijoita. ELY-keskuksen, TE-toimiston, oppilaitosten, yritysten ja henkilöstöpalveluyritysten yhteistyöllä haetaan RekryKoulutusohjelma-pilotilla uudenlaista toimintatapaa teollisuuden kunnossapitoyritysten henkilöstön rekrytointiin.

Laajan toimijaverkoston yhteistyönä ollaan parhaillaan laatimassa ELY-keskuksen vetämänä työvoiman saatavuuden toimenpideohjelmaa. Nykytilaselvitysvaiheessa luotiin tilannekuvaa, millä toimenpiteillä, kehittämishankkeilla ja palveluilla edistetään osaavan työvoiman saatavuutta Lapissa. Strategioista käytiin läpi visiot, niissä käytetyt ja tunnistetut tietotarpeet sekä ehdotetut toimenpiteet osaavan työvoiman saatavuuden teemaan liittyen. Samalla tunnistettiin kehittämiskohteita, joihin tulevaisuudessa tulisi suunnata

toimia. Toimenpideohjelma valmistuu kesäkuun loppuun mennessä. Lapissa tehtävä työ kiinnitetään valtakunnalliseen toimialoittaisen ja alueellisen työvoiman saatavuuden tiekarttatyöhön. Koulutus- ja työperäisen maahanmuuton edistäminen on keskeinen osa osaavan työvoiman tarpeisiin vastaamista. Alueellisen maahanmuuttostrategian päivittäminen on käynnissä. Lappi tavoittelee työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton edistämisen pilotti-/kokeilualueeksi.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

Tilannekuvaa Ukrainan sodan ja Venäjäpakotteiden vaikutuksista alueelle ylläpidetään Lapissa eri foorumeilla. ELY-keskus kokoaa eri organisaatioiden asiantuntijoita elinkeinoelämän tilannekuvan äärelle kahden viikon välein. Vaikutukset ovat osin välittömiä ja osa vaikutuksista näkyy vasta pitkällä viiveellä.

- Vaikutukset elinkeinoelämään ovat toistaiseksi maltillisia. Ukrainan sota ei vielä näy työllisyydessä, mutta on tuonut uuden epävarmuustekijän työllisyyskehitykseen. Epävarmuus tulevaisuudesta työvoiman saatavuuden haasteen kanssa voi muodostua jarruttavaksi tekijäksi yritysten kasvulle ja uudistumiselle.
- Välittömiä vaikutuksia: Venäjä-yhteistyö ja -kauppa lopetettu, logistiikkahaasteet, raaka-aineiden ja komponenttien saatavuuden vaikeutuminen ja hintojen nousu, tavaroiden myyntiin ja kaappoihin liittyvät peruuntumiset.
- Hankeyhteistyö Venäjän kanssa ja uuden Kolarctic-ohjelman valmistelu on jäädytetty.
- Välilliset ja pidemmällä aikavälillä näkyvät vaikutukset: energian hinnan nousu, inflaatiokehitys, matkustushalukkuuden aleneminen, energian ja elintarvikkeiden riittävyys, raaka-aineiden ja komponenttien hintojen korotukset sekä saatavuuden vaikeutuminen, toimitusaikojen pidentyminen, lisääntyvät logistiset haasteet sekä lentoliikenteen rajoitusten vaikutukset lentoreitteihin ja vuoroihin.
- Yritysten lisääntyvä tarve saada tilanteeseen liittyvää neuvontaa, ohjausta, sparrausta, konsultointia, kriisiapua. Keskusteltavia teemoja ovat sopimusjuridiikka, digi- ja kyberturvallisuus, hybrdivaikuttaminen sekä yritysten varautuminen erilaisiin riskiskenaarioihin.
- Kriisi vauhdittaa vihreää digisiirtymää ja ilmastonmuutoksen hillintää – Lapin elinkeinoelämän potentiaali on huomattava ja sen merkitys korostuu uudessa tilanteessa. Osa yrityksistä on kyennyt ketterästi reagoimaan ja löytämään korvaavia liiketoimintamalleja ja markkinoita.
- Laajamittaiseen maahantuloon varautuminen – vastaanottokeskuskapasiteetin lisääminen, ukrainalaisten työvoimapalvelujen organisointi, kotoutumisen ja työllistymisen tuki sekä varautuminen kunnissa ja oppilaitoksissa. Yritykset ovat kiinnostuneita ukrainalaisista työvoimana.

Ote julkaisusta:

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:38

Alueelliset kehitysnäkymät keväällä 2022